

Symposium 13 november 2009

Nanoregulering symposium: reuze-oplossingen voor dwergproblemen?

Thema 3: Arbeidsomstandigheden

Inleiding door drs. Pieter van Broekhuizen

Over Pieter van Broekhuizen

Pieter van Broekhuizen is biochemicus en werkzaam bij de onderzoeks- en adviesgroep IVAM UvA BV. Hij is manager van de afdeling Nanotechnologie en Risico's die zich bezighoudt met de implicaties en risico's van nanodeeltjes voor arbeidsomstandigheden en milieu. Hij leidde het Europese project NanoCap dat werkte aan de capaciteitsopbouw van de Europese vakbeweging en milieubeweging, op basis waarvan zij hun positie in het debat over nanotechnologie bepaalden. Zijn onderzoek betreft vooral het gebruik van nanomaterialen in de praktijk en de operationalisering van het voorzorgsprincipe bij onzekerheid en ambiguïteit inzake de risico's. Hij is actief betrokken bij onderzoek naar de bruikbaarheid van nanoreferentiewaarden, de op voorzorg gebaseerde grenswaarden voor nanodeeltjes op de werkplek.

De workshop

De workshop Arbeidsomstandigheden bouwt voort op het advies van de Sociaal Economische Raad uit maart 2009: [Veilig omgaan met nanodeeltjes op de werkplek](#), waarin het kader wordt geschetst voor een verantwoord gebruik van nanomaterialen in de Nederlandse (en Europese) economie. De nadruk van de discussie ligt op de omgang met de onzekerheden in de kennis betreffende de risico's van nanodeeltjes, en de consequenties hiervan voor het ontwerp van een veilige werkplek en de handhaving hiervan. De veiligheid en de gezondheid van de werknemers die op de werkvloer met nanodeeltjes werken, staat centraal in deze workshop.

Primair is de werkgever daarvoor verantwoordelijk uit hoofde van zijn zorgplicht, neergelegd in de Arbowet. Uitgangspunt is dat stoffen met onzekere of onbekende risico's, waartoe ook nanodeeltjes behoren, behandeld moeten worden als (zeer) gevaarlijke stoffen. Dat houdt in dat het beleid en de uitvoeringsmaatregelen in die gevallen gericht moeten zijn op het voorkomen of minimaliseren van de blootstelling van werknemers. De huidige Arbowet en -regelgeving vormen de basis voor het treffen van beschermende maatregelen. Ook de Europese stoffenwetgeving (REACH) is daarbij van groot belang. Momenteel vindt in Europees verband overleg plaats over hoe nanodeeltjes in het kader van REACH moeten worden beoordeeld. Daar dit overleg nog niet is afgerond en gezien de onbekende en onzekere risico's die aan het werken met nanodeeltjes kleven, is toepassing van het voorzorgsbeginsel in beleid en uitvoeringsmaatregelen nodig. Voor de toepassing van het voorzorgsbeginsel als onderdeel van een goed arbobeleid voor het veilig omgaan met nanodeeltjes zal het voorzorgsbeginsel in het arbeidsomstandighedenbeleid moeten worden geïmplementeerd. Dat betekent dat het voorzorgsbeginsel dan onderdeel wordt van door bedrijven op te stellen RI&E's en daarbij horende plannen van aanpak. Dat impliceert dat de inspanning van de werkgever erop gericht dient te zijn blootstelling aan nanodeeltjes te voorkomen en – in gevallen waarin blootstelling onvermijdbaar is – de blootstelling qua duur en omvang zo beperkt mogelijk te houden; met andere woorden minimaliseren van de blootstelling. De toepassing van het voorzorgsbeginsel kan worden beschouwd als een tijdelijke aangelegenheid, namelijk tot het moment van de implementatie van de nanodeeltjes in de Europese REACH-regelgeving of het moment waarop de toename van kennis en informatie over nanodeeltjes voldoende is. Werkgever(s) zullen onder meer het voorzorgsbeginsel toe moeten passen en implementeren in de RI&E's en daarbij horende plannen van aanpak, goede praktijken te ontwikkelen, informatie over nanodeeltjes door te geven in de keten en bij te dragen aan informatie-uitwisseling en algemene voorlichting.

De overheid zal onder meer zorg moeten dragen voor de verankering in REACH van de beoordeling van de risico's van nanodeeltjes, en bijdrage moeten leveren aan het bespoedigen van het grenswaardeonderzoek voor nanodeeltjes in internationaal kader, aan informatie-uitwisseling en goede algemene voorlichting. Verder dienen er gezondheidskundig verantwoorde grenswaarden opgesteld te worden en, indien dit niet mogelijk is, de mogelijkheid van toepassing van referentiewaarden worden onderzocht. Ook dient een meldingsplicht uitgewerkt te worden, waarin wordt geregeld dat in de keten wordt vermeld welke nanodeeltjes zijn verwerkt in de producten die op de markt worden gebracht.

Bouwstenen voor een benadering op basis van voorzorg zijn:

- Als er over een stof geen gegevens zijn dan mag een werknemer er ook niet aan worden blootgesteld (no data no exposure)
- Door fabrikanten en leveranciers moet de samenstelling van het nanoprodukt duidelijk vermeld worden (notification). Deze verklaring moet door een onafhankelijk instantie worden opgemaakt
- De blootstelling op de werkplek moet geregistreerd worden
- Nanovezels moeten behandeld worden als kankerverwekkende stoffen
- Transparante risico-communicatie
- De ontwikkeling van een early warning systeem
- Er moeten maatregelen genomen worden om te vermijden dat er "onzinnige producten" op de markt komen.

Discussiepunten die aan de orde zijn gesteld

Werk met experimenteerwetgeving

Het probleem is bij innovaties dat wetgeving traag tot stand komt en meestal niet flexibel is. Het is belangrijk dat er geleerd kan worden van de aanpak van regulering in het verleden. Wat zijn bijvoorbeeld de lessen uit de regelgeving rond asbest? Hoe kun je het recht en de regelgeving zo inrichten zodat je van het verleden leert?

Maak het systeem flexibeler bijvoorbeeld door tijdelijke (overgangs)wetgeving of tijdelijke normen.

Ga stapsgewijs te werk

Als je weet dat er risico's zijn, zorg dan dat je eerst op kleine schaal begint, werk stapsgewijs in plaats van toepassingen direct op de markt te brengen. Vergelijkbaar met de toepassingen van medicijnen in clinical trials.

Bedrijfsleven heeft te grote rol in het beleid

Het bedrijfsleven is op heel veel plaatsen betrokken bij het beleid. Het parlement is geen serieuze tegenkracht gezien de enorme hoeveelheid kennis die voor dit beleidsterrein nodig is. Het is belangrijk om tegenspraak te organiseren, denk daarbij ook aan de normalisatie-afspraken rond nanotechnologie in het kader van de NEN.

Daarbij is het belangrijk te beseffen dat scherpe normstellingen vaak innovatieve effecten geven.

Economische claims bewijzen

De risico's worden genomen vanwege de economische baten die door de producenten en leveranciers van producten worden geclaimd, echter er wordt nooit gevraagd naar de bewijzen van deze economische claims. Bij medicijnen hebben we de juiste aanpak, daar worden de risico's en de baten wel duidelijk afgewogen.

Discussie en dialoog over nanotechnologie

In de discussie over nanotechnologie is veel ideologie: woorden als “vertrouwen” en “zelfregulering”, maar daar heb je niets aan. Wat je nodig hebt is de kracht van nadenken en tegenspreken. Daarbij moeten ook de wetenschappers die het onderzoek doen aangesproken kunnen worden op het nadenken en meedenken over de gevolgen van hun toepassingen.

Notificatieplicht

Het is heel belangrijk dat er een notificatieplicht komt voor producten met nanodeeltjes erin. Als je met producten met nanodeeltjes erin werkt of deze doorlevert dan moet het erop staan. Ook in verband met het aantonen van mogelijke aansprakelijkheid in de toekomst voor gedupeerden

Minimalisatie

Als er grote onzekerheden zijn wil je aan de die risico's niet blootgesteld worden. De vraag is dan ook of voor de blootstelling aan nanodeeltjes, minimalisatie niet de meest begaanbare weg is.